

UTAZÁS *a semmi felé*

6.

Legelőször arra gondolt, hogy baleset volt. Zoli szeretett játszani a sorssal, mondhatni, provokálta a sorsot. De ez egyszer ráfizetett. A negyedik napon megjött Magdi, és összezavarta Attilát és Csöpit is. Már nem volt olyan egyértelmű a Zoli balesete, mint korábban. Magdi beszélt a részletekről, és ezzel kétségeket ébresztett Attilában. Magdi rendet teremtett a fejében? Jobban mondva, egy másik rendet, ami az első rendetlenséget homlokegyenest tagadta? Illetve hát rend volt ez is, meg az is, de az egyik rend megsemmisítette a másikat. „Homályosan beszélék? Csakhogy ez az egész história homályos” – mondta Attila a pszichiáternek. És melyik rend volt az igazi? Az előző, a balesetes, vagy a második, Zoli öngyilkossága.

Magdi ugyanis kitalált. Az ég fátyolfelhős volt, de a zivatar itt más, mint az alföldön. Egy pillanat alatt csap le. Harmadik fokozatra állították a viharjelzőt, a közönség tapasztalt része már kijött a vízből, és csomagolni kezdett. A strand bal szélén négy csónak állt üresen. „Még van egy kis időnk” – mondta Zoli, és Magdit is magával hívta. De Magdi öltözködni ment. „Ne menj messzire” – mondta. Miután előjött a kabinból, megállt a vér az ereiben. Zolit úgy fél kilométerre a parttól látta, pontosabban látta, hogy ül egy pasas a csónakban, a szalmasárga kalapja után Zoli, de az arca nem volt kivehető a nagy távolság miatt. „Ez megőrült.” Hirtelen beborult az ég, sokkal gyorsabban, mint a síkságon. Az egyik percben süt a nap, a másikban szakad az eső. Zoli meg fél kilométerre meg sem mozdul. Hiába kiáltana, a hangját elvinné a fölerősödő szél, vagy összeolvadna más zajokkal. Egyik pillanatról a másikra sűrű zápor kerekedett. A Balaton vize egybemosódott a széllel és viharral. A tömeg fölszaladt az eszpresszóba, aki késett, beszorult a fák közé vagy bebújt a kocsijába. Húsz percig tartott a nagy vihar és az irtózatos szél, mely fágakat tépett le, és lesodorta a viharjelző táblát. „Én beszorultam a jegyszédők közé. Körülöttem úgy álltak az emberek, mint a szardíniás dobozban. Hiába akartam hátramentni, a tömeg nem engedett. Se ki, se be.” Nagy volt a pánik, a szüntelen dörgés és villámlás még okozta is. Ahogy a vihar enyhült, úgy erősödött benne a bizonytalanság. Zoli eltűnt. „Egyszerűen fölfoghatatlan volt. Egyszerűen nem akartam elhinni. Az előbb még beszéltem vele... Azt hittem, hogy megtébozodom.”

Na, jó, gondolta húsz és valahány év után, eltelt azóta, alaposan eltelt az idő, már a híre sem maradt Zolinak abban a szobában, amely most a csipkeverőké. Attila is öregebb lett egy-két évtizeddel, meg bölcsőbb is egy évszázaddal. Ha megöregedett, és nem lett bölcsőbb: ez a legrosszabb lehetőség. És Tomi? Tomi nem lett bölcsőbb? Ezen hosszan elgondolkodott. Pedig egyszerű a dolog. Tomi behunyja a szemét, ha nem akarja látni, amit mindenki nyilvánvalónak tart. De akkor... Akkor még fiatalok voltak, és Attila is óvatosabb volt, hiszen lehetett a véletlen műve is. Azt mondta Tominak:

– Egyszerűen nem értem. Vakmerőség volt csak úgy, a vihar közepébe menni.

– Hja! – felelte Tomi. – Ő mindig első akart lenni... A legrettenthetetlenebb.

Attila óvatosan előjött azzal a feltevéssel, melyről biztosan még maga sem tudta, hogy hogyan bizonyítsa. Tudta, hogy Tominak nem fog tetszeni.

– Emlékszel arra a mondására, hogy az idő nem fog ki rajta?

– Ezt mondta Zoli? – És Attila nem hitte, hogy Tomi elfelejtette volna. Annyira mégsem hülye.

– Igen, ezt mondta.

– Nem emlékszem rá.

– Lehet, hogy szándékosan ment a viharba – mondta Attila.

– Hülyeség – mondta Tomi, ráadásul még el is nevette magát, annyira képtelennek tartotta a feltételezést. – Hogy öngyilkos lenne? Ez kizárt dolog.

És valami volt ebben. Aki ismerte Cicuskát, bolond lett volna elhinni. Attila fokozatosan értette meg, hogy szó sincs itt Cicuskáról. Zoli filozófus alkat volt, és háromszor meg gondolt mindent, és csak aztán cselekedett. Régen leszámolt magával? Hát, az Isten tudja... Attila szerint a viharra sem készült, a vihar váratlanul jött. És egy szempillantás alatt jött az elhatározás: megpróbálja a lehetetlent? Ez is a hajánál fogva előrángatott érv. Még Magda is ezt mondta: „Olyan nyugodt volt négy napig, mintha az ereiben aludt tej folyna. A vihar közeledtére azonban megbolondult. A harmincéves felnőttből tizenöt éves gyerek lett.” Attila még inkább zavart lett. Ha ballábbal kelünk fel, mondta, bizonyosra vesszük, ami tulajdonképpen bizonytalan. Mert igazából bizonyosságra vágyunk, miként a Nap kel föl öt óra öt perckor, és a Holdat sem lehet leparancsolni az égről. Mert rendnek kell lennie. Éjszaka, amikor alszunk, elrendeződnek a gondolataink, és ha reggel fölbredünk, olyan tisztán látjuk a tényeket, mint a tízparancsolatot. Tomit nem lehetett kihozni a sodrából. De valahogy Zoli ügyében megmakacsolta magát, mintha a legszemélyesebb ügye volna.

– Teneked ez rögeszméd lesz – mondogatta. – Nem vagy te paranoiás?

Máskor meg csak dühösen legyintett:

– Pusztá véletlen. Nem kell belőle rögtön ideológiát csinálni.

És gúnyosan:

– Ha nem foglalkoznál annyit vele, még karriert is csinálhatnál. Azt hiszed, mindent meg lehet magyarázni?... A legtöbbször a véletlenül múlik az egész. Csak mindig akadnak olyanfélék, mint te vagy. Utólag belemagyarázzák, ami egyáltalán nem létezik.

Egyébként még mindig jól kijöttek Tomival. Barátok voltak, ami azért becsapós dolog. A nyolcvanas évek nyugodtan teltek, már nem voltak fiatalok, de még nem voltak öregek. Ideális kor, mondta Attila. Zoli fiatalon meghalt. Még mindig azt gondolta, hogy ez így nem természetes. Vajon ha Cicuska életben marad... Nos, már nem esküdött volna meg rá. Valami azt súgta neki, hogy már gyerekkorában eldőlt az ember sorsa. De aztán

elhessegette a Zolit érintő gondolatait. Nem foglalkozott politikával sem, csak a kert alól. Holott hírszerkesztő volt. Csöpi szült egy gyermeket, a Bandi nevet kapta, a többi gyermeket jégre tette (vagy zárójelbe; ha úgy adódik, még szül egyet vagy kettőt, de ez az egy untilg elég volt egyelőre). Attila úgy vélte, a normális család egy gyerek vagy kettő. Hármat szeretett volna, de hamarosan rájött, hogy azokat fel is kell nevelni. Azonkívül, ha egy órát játszott vele, úgy kimerült, mintha nyolc órát a bányában dolgozott volna. Bandi ugyan is hiperaktív volt. De Csöpi bírta. Fáradság, ha volt is benne, olyan jóleső, mint aki élete legnagyobb koncertjét adta, és az öröm, amit előlött érzett, eltöröli a fáradságot. Az egyre cseperedő Bandié, és Csöpi türelme és gondossága, ahogy minden Bandit érintő kérdésre odafigyelt! Nyilvánvaló volt, hogy Zolit a perifériára szorította. Nem szándékos volt ez, inkább szükségszerű. Bandi élt, elsőrendű volt, Attila meg másodrendű. Attila szerint ez megbocsátható, ilyen az élet természetes menete. Majd újabb gondok jöttek, szaporították az előzőeket. Bandi iskolába ment, és Csöpi teljesen elfoglalta magát a gyerekével. Szinte kisajátította őt. Attila megsejtette, hogy Csöpi nem óhajt már még egy jövevényt.

– Egy gyerek is gyerek – tréfálkozott Csöpi. És eleinte tréfának is gondolta.

Nos, egy dolgot mégis el kell mondania Attilának, bármilyen szemérmertlenség vagy meghunyászkodás is áll mögötte. Hogy a kommunista rezsim örökké megmarad. Nem szívesen beszéltek róla, de csöndben lehajtották a fejüket, hogy igen, ez így van, nem tehetnek semmit ellene, a bolhafing nem hallatszik az égbe. Szóval berendezkedtek, volt, aki így (belépett a pártba), és volt, aki úgy (hogy nem lépett be a pártba, de amúgy hűséges szolga maradt). Az egész életre rendezkedtek be, nemcsak ideiglenesen. Nagy tévedés vagy inkább csőd volt, most már látszik. De akkor ez nem volt olyan nyilvánvaló. Aztán jött a rendszerváltás, és mindnyájukon kifogott. Boronkay nem érte meg, és egyáltalán nem igaz, hogy az alkohol vitte el. Grotosz volt a halála, az szentigaz. Jégre lépett egy reggelen, elcsúszott, és a lakótelepi lakása előtt olyan szerencsétlenül esett, hogy megrepedt a koponyája. Fél évig volt kómában. Ez közvetlenül a rendszerváltás előtt volt, 1989 januárjában. Voltak, akik nagyon csúnyán estek. Attila nem nevezte meg őket. De, például, P. úr (vagy jobban mondva, elvtárs) egyenesen a párt központi bizottságából ment nyugdíjba, holott még nem töltötte be az ötvenet. De még így sem ő járt a legrosszabbul. B. úr egyik napról a másikra munkanélkülivé vált, pedig a vasút feje volt, rettenthetetlen pártkatona, csak éppen nem volt összekötetése a megfelelő helyen, magyarán, a másik oldalon, a „forradalmárok” oldalán. „Na jó, erről ennyit” – mondta a pszichiáternek Attila, és csodálkozott, hogy egyik napról a másikra forradalmárnak nevezték. De ez csak néhány hétig tartott. Végtére a „forradalmároknak” is volt miről hallgatni. Százból kilencvenkilenc sunyított, amíg csak lehetett.

A lelkiismeret? Rég történt mindez, már majdnem el is feledkeztek róla. Azóta megöregedett, és a lelkiismerete egészen más helyen fúrta. Mert lezajlott a rendszerváltás, de

a legtöbb ember csak szorongva örült neki, mint Attila. Nem volt ez felszabadulás, legföljebb megkönnyebbülés, a bűnök továbbra is bűnök maradtak. Hetven százalékban töredelmesen bevallották, akárcsak Attila, de a harminc százalék, az szégyen maradt. A legszabadabb ember sem volt teljes mértékig szabad, ahhoz előbb ki kellett volna irtania a világot, s köztük magát is. Attila hírszerkesztő volt, s az is maradt, mert elfelejtett kiabálni, hogy ő már akkor is a régi rendszer ellen volt, amikor a többiek beléptek a pártba és 1989 után sietve kiléptek belőle. „Úgy van. Nagy mamlasz voltam. De hát istenem, nem lehet mindenki forradalmár.” De a forradalmárt egy csöpp gúnnyal mondta, mint aki nem is nagyon hisz benne. Úgyhogy, végül is, a forradalmár a huszadik század végén egy fantom. Tomi ügyes volt, egészen más pályát futott be. Mérnök lett, egyike a tapasztalt vegyész-mérnököknek. Kezdetben a mohi atomerőművön dolgozott, később jobb állást talált Pozsonyban, ellenőr lett, keveset dolgozott jobb pénzért. Megérezte, hogy itt a nagy pillanat? Tomi a ráció helyett az intuícióira támaszkodott. És nem bánta meg. Két-három hónap telt el a rendszerváltás után, és új alapra helyezte a „sínjeit”. És, persze, magát is. Politikus lett. Attila csóválta a fejét. Aztán már nem csóválta. Tomi olyan ügyesen tanult bele az új „szakmába”, mint akinek a vérében van a mesterség. Csak ő és néhány bennfentes tudta, hogy eredetileg mérnök volt, és az is maradt volna, ha nem következik be a rendszerváltás. Persze a nála jóval fiatalabbak olyannak tartották Tomit, amilyen valójában volt. Aki zseniálisan kihasználta a 89-es fordulatot, és karriert épített a semmiből. Mert igazából már régóta kóklernek tartották, és a merészebbek, persze jól becsomagolva, meg is mondták neki. Igen! Amolyan szimpatikus kóklernek tartották, mint akinek nincs ki mind a négy kereke, de annál nagyobb a szerencséje. „Kókler, de alapjában véve rendes ember.” Attila úgy vélte, semmi, de semmi nem változik körülötte. A huszonegyedik században minduntalan előjön a tizenkilencedik század. És Tomi zseniálisan ráérezett, hogy a tizenkilencedik századot kell folytatnia, mert még nem ért véget. Eleinte megbabonázta az embereket. Minden szava aranyat ért – de ha jobban meggondoljuk, még a fele sem, de az emberek mindig csak később józanodnak ki, amikor már késő.

Száz évvel ezelőtt is így volt, és száz évvel ezután is így lesz. Valaha németek lakták Pozsonyt, a magyar és szlovák kisebbség együtt sem volt annyi, hogy a város német jellegét meghatározta volna. De a történelem döntött, a történelem, melynek célja és rendeltetése kifürkészhetetlen. Ezer évig német város volt, és egyik pillanatról a másikra egy német sem maradt. Beköltöztek a szlovákok. Ötven-hatvan év telt el azóta, hogy belakták a várost. Idegen volt számukra, mert Liptószentmiklóson, Rózsahegyen vagy Zólyomban születtek, és visszavágytak a szülőfalujukba vagy a szülővárosukba. De az ő gyerekeik meg az unokáik már pozsonyiak voltak. És pozsonyi volt Attila és Tomi gyereke is, noha Attila Komáromban született, Tomi Léván, Zoli Rozsnyón. Igen, Tomit áhítatosan hallgatták, vagyont szerzett és a gyerekeit drága amerikai cuccokban járatta, de közben lenézték, mert nem tudott viselkedni, és túl szabadon járt a szája. Attila most megesküdtött vol-

na már, hogy Tominak kifele áll a szekere rúdja. Egy-két év, és a vagyonnal egyedül marad. (Még jó, de mennyire jó.) Tomi szlovák iskolába adta a gyerekét. Mert, a pozíciójára tekintettel, úgy illett.

– Nézd, meglehet, hogy hülyeséget csinálok, de ez az iskola ötven méterre van. Az egyetlen magyar iskola meg öt kilométerre.

Igen, hát eltelt néhány év. Tomi úgy lebegett a szokásos hétköznapi cselekvéseiben, mintha tévén nézte volna. Nem szólt bele Attila és mások sorsa alakulásába, mégis, ott volt a vízjele láthatatlanul minden egyes mozdulatukban. Mert, fogalmazott Attila, a politikus közszereplő. Ugyanakkor belátta, hogy nem lehet egy barátságot kettétörni, csak mert ő úgy dönt, hogy vége van. Attila dühös volt. A legjobb lett volna elfelejteni Tomit, ez pedig nem ment, ezer meg ezer szál kötötte hozzá. Boronkayhoz nem kötötte semmi. Meghalt, meggyászolta és már aznap elfelejtette. Nem volt Attila számára semmi jelentősége. „Kiment az életéből, és soha többé nem jött vissza.” De Tomi más volt. Egy darabig meggyőződése volt, hogy befolyásolhatja az életét. Aztán rájött, hogy ez nem megy. Tominak volt akarata, és persze van is. És szinte felröhögött, persze kínjában. Ahogy múltak az évek, és Tomi profi politikus lett, elidegenedett tőle. Már nem az a közvetlen ember volt, akinek megismerte, és hát mi tagadás, megszerette. Ha a tévében szerepelt, egy pillanatra a régi szép idők jutottak eszébe – de az csak egy pillanat volt. A következőben hallgatta a vezércikk dumáit, és elöntötte az epe. Gúnyos célzásokat tett rá, de úgy sem hallotta meg. A gyerekeik pedig nőttek. Az ő egy gyereke, Bandi, és a Tomi két gyereke, Dóri és Norbi. Szinte nem is ismerték egymást. Attila úgy döntött, hogy jó ez így. Egy városban élnek, de a város már akkora lett, hogy nem is lett szükségük egymásra.

Bandi épp betöltötte a tizenegyet. Magyarán tinédzser lett. De ez csak utólag jutott Attila eszébe. Még mindig megfoghatatlan, ami történt. Egy baleset, mondta az orvos, és szédtően semleges volt a hangja, mintha csakugyan mindennapos dolog lett volna, hogy egy tizenegy éves gyereket simán elüt az autó. Az első pillanatban még föl sem fogta. Csak állt a baleset színhelyén, mintha vissza lehetett volna csinálni. Amit, persze, ezt tudta a mélytudatával... Igen, hogyne tudta volna... Hogy az idő visszacsinálhatatlan. De még a tudatáig nem ért fel, valami blokkolta, hogy el ne ájuljon vagy meg ne örüljön. Valami, ami minden ember életében megőrzi a józan esztét, holott józan ész nincs is... Csak a sokk! Arra gondolt, hogy egy ájulás sokat segíthetne. De Attila volt nem ájulós típus. Állt a baleset helyszínén, és annyi ereje sem volt, hogy egy pihét elmozdítson, mely a jobb kezére tapadt. Lassan jutott el a tudatába, hogy örökre elvesztette a fiát. Az autó sofőrjének, tulajdonképpen, semmi köze nem volt a halálához. Bandi volt a hibás, mert elgondolkozott. Lelépett az úttestre, amikor a lámpa még pirosat mutatott.

– De hát miért – kérdezte. – Miért az én gyerekemet ütötte el az autó? ■ ■ ■

■ XXXXXXXXXX
Grendel Lajos (1948): író, esszéíró. Legutóbbi regénye: *Az utolsó reggelen* (Kalligram, 2013).

